

# SZÉP JUHÁSZNÉ

Új magyar operett a szegedi Nemzeti Színházban

A Szegedi Állami Nemzeti Színházban nemrég mutatták be Huszka Jenő és Kristóf Károly Szép Juhászné című háromfelvonásos nagyoperettjét. A bemutatott igen nagy érdeklődés előzte meg. Ez az érdeklődés érthető. Mindenekelőtt azért, mert a mű zeneszerzőjének, Huszka Jenőnek műveit régóta ismeri, szereti a szegedi közönség is. Sőt új Huszka operett első előadásáról volt szó, s ez — a dolog természetétől — még inkább érdekessé tette a színház vállalkozását.

Az érdeklődést még fokozta, hogy az operett szerzői nagyjénű téma megmunkálására vállalkoztak: olyan cselekményt dolgoztak fel, amelynek fő mozgatója az 1848-as szabadságharc elő emléke.

Nem 1848-ban játszódik le tehát a darab. Tíz évvel később, 1859-ben, a Bach-korszak komor időszakában történik a cselekmény, de olyan helyzetben, amikor az osztrák hatalom háborúskodása és solferinói veresége felélesztette a szabadságharc után elnyomva szunnyadó erőket annak megvalósítására, amit 1848 emléke jelentett. Az operett arról szól, hogyan tesz kísérletet egy emigrációból hazatért honvédszázados vezetésével a pesti nép a nemzeti ellenállás tüzeinek fellobbantására. Ha nem is 48-ban játszódik a darab cselekménye, mégis minden mondatában ott érezzük eszméinek hatását, minden jelenet, szinte minden szó mögött ott van a nagy korszak.

A téma feldolgozása nyilván nem jelentett könnyű feladatot Kristóf Károlynak, az operett szövegírójának, bár a téma alkalmas arra, hogy jó operett váljék belőle. A nehézségek elsősorban abból adódtak, hogy a szerzőnek a szabadságharc eszméit és fő mozgatóerőit határozottan, világosan kellett ábrázolnia az operett eszközeivel.

A darab fő problémái — bármennyire is a Bach-korszakban játszódik a cselekmény — az 1848-as eszmékkel kapcsolatosak. Annak alapján válnak két szembenálló csoportra az operett szereplői, hogy miképpen értékeli a szabadságharcot. A darab mondanivalójának helyessége tehát feltétlenül azon fordul meg, mennyire sikerült a szövegíró Kristóf Károlynak helyesen ábrázolnia azokat az eszméket és törekvéseket, amelyek 1848-at jellemzik, vagyis hogy mennyire sikerült helyes képet adnia a magyar polgári forradalomról.

Sikerült-e ez? Az már az első pillanatokban, az első benyomásokból kitűnik, hogy a szöveg nagyon szerencsésen tudta ábrázolni a mi sajátos polgári forradalmunk egyik fő törekvését, nevezetesen a nemzeti szabadságért, függetlenségért, önállóságért vívott harcot. Jól érzékelteti a darab, hogy 1848-ban a vezetők és a nép, az egész nemzet együttes törekvése az osztrákoktól való elszakadás. 48 azonban nemcsak ennyi — ennél jóval több: polgári forradalom volt. Nemcsak a külső ellenség ellen folyt a harc, hanem belső, társadalmi célokat is, a feudális rend felszámolásáért. Kétségtelen: ennek a törekvésnek bizonyos nyomait látjuk is a darabban. A főúri rend képviselőinek szerepeltetésében és abban is, hogy Szikszayné, a Szép Juhászné vendéglő tulajdonosa visszautasítja a kínálókat bárói rangot — látszik, hogy a szerző igyekezett a forradalom demokratikus vonásait is ábrázolni. De ez kevés. Az operettben ennek ellenére is 1848-nak sajátos módon egyoldalú a képe: nem mutatja meg a darab, hogy 1848 a régi feudális rend felszámolására irányuló hallatlan nagy küzdelmet is jelentett. Ha 48-ról beszélünk és írunk, világosan érzékeltetnünk kell a nemzet szabadságharcával

együttjáró társadalmi harcot is. A szabadságharc régi értelmezésével szemben éppen ez az, amivel teljessé és hitelessé válik 48 valósága. S éppen az egyoldalú értelmezésből fakad, hogy az operett régiesnek érezzük. Tartalmában, mondanivalójában érezzük régiesnek, azért, mert Kristóf Károly a társadalmi szempontokat nem tudta eléggé érvényesíteni. A műnek hangsúlyoznia kellett volna, hogy 1848 nem egyszerű nemesi felkelés volt, mely az ősi juss címén visszakövetelte a Habsburgoktól a magyar feudális rend „ősi szabadságát”, hanem több annál: polgári forradalom.

Végül ebből az egyoldalúságból következik az a letagadhatatlan tény, hogy vannak bizonyos nacionalista vonások a szövegkönyvben. Tudott dolog, hogy a hazafias érzés fejlesztése, ápolása a mi korunkban elsőrendűen fontos. A mi hazafiságunknak azonban nem lehet semmi köze a nacionalizmushoz. Ezért harcolnunk kell az ellen, hogy hazafiság címén nacionalizmust terjeszsenek. Ebben az operettben azonban 48 egyoldalú értelmezése ide vezet. Az operettben például úgy énekelnek a háromszínű zászlóról, mint „ősi magyar lobogóról”, mint törekvéseik jelképéről. Függetlenül attól, hogy valóban 1848 iktatta vissza jogába a II. Endre uralkodása utáni évszázadokban megtépzott háromszínű zászlót, mégis a darab hangulatában és légkörében úgy hat ez a dalszöveg, mintha valamiféle ősi nemesi szabadságot — hiszen az „ősi időkben” másféleképpen nyilván szó sem lehetett — a magyar feudális rend szabadságát álmodnák azzal vissza. Erőltetett álhazafiságnak tűnik az, hogy Krisztinka, a német helytartótanácsos lánya így énekel az egyik dalban: „Magyar lányunk magyar legény a babája”, majd ugyanebben a dalban elmondja: „Jó magyar lány leszek”.

A társadalmi látásmód hiánya eredményezte, hogy Kristóf Károly bizonyos kézenfekvő lehetőségeket megvalósítását elmulasztotta. Az iparoslegények, jurátus diákok szerepeltetése módját és lehetőségeit adott volna a szerzőnek arra, hogy 1848 társadalmi harcait is érzékeltesse, úgy természetesen, hogy kitűnjék: a Bach-korszakban mindenképpen a Habsburg elnyomás elleni harc a legerősebb mozgatóerő.

Mindez természetesen nem csökkentette volna a mű operett jellegét, mint ahogyan nem mosódott volna az el azzal sem, ha Szoboszlai, a nemzeti ellenállás vezetője nem vesz részt a lányoskötetési akcióban. Az operettnek sok mindent elhiszünk, sok olyasmit is, amit a színpadi művek más formái már nem engedhetnek meg maguknak. Azt azonban még operettnek sem tudjuk elhinni, hogy a nemzeti ellenállás vezetője, Kossuth megbízottja, ilyen vállalkozásba kezd, hiszen annak esetleges és könnyen bekövetkező kudarca veszélyeztetné az egész politikai megmozdulás sikerét. Nem szerencsés az sem, ahogyan Szoboszlai bemutatkozik: a helyzet tisztázása után azonnal és hevesen udvarolni kezd a szép Szikszaynének. Természetesen nem lehetetlen ilyen hirtelen kezdődő szerelem, de azért a szövegírónak módjában állt volna finomabb eszközökkel érzékeltetni Szoboszlai Dénes felgyűlő érzéseit.

Az emberábrázolásnak ezek a hibái — még operettben sem megengedhető hibái — elkerülhetők lettek volna, hiszen a szerző egyébként életszerű, eleven alakokat tudott a színpadra állítani. Ha eltekintünk az alakok jellemzésének ettől a néhány hibájától, szinte minden szereplő határozottan és

egyenlően jellemzett, jól bemutatott és megoldott figura. Sikerült a szerzőnek típusokat alkotnia s egyáltalán a Bach-korszak komor levegőjében érzékeltetni azt a felábrándulást és felbuzdulást, amely a Habsburg hatalom reménytelen háborúskodásának korszakában bekövetkezett. Általában jól jellemez, jól ábrázol tehát az író, — a hibák annál kiütőzőbbek.

A 80 éves Huszka Jenő muzikája friss, szép, fülbemászó, muzsika, mint minden Huszka operetté. Egy-két száma bizonyára éppen úgy elterjed majd, mint régi operettjeinek híres dalai, annak ellenére is, hogy ebben a műben nincsenek annyira határozott arcú melódiák, mint régi operettjeiben. De azért mégis ötletes, színes, jól hangszerezett, igazi szórakoztató muzsika ez.

A rendezés — Sallós Gábor munkája — nehéz feladatot végzett. A szövegkönyvnek a szabadságharc teljes értékű bemutatásával kapcsolatos egyoldalúságát azonban még fokozta, s nem tompította a szövegkönyv nacionalizmusát, — bár ezen a hibán a bemutató óta, ha nem is eleget, de javított. Nem kevésbé hiba, s a további előadásokon kell ezen is változtatni, hogy az előadásban sokszor hatásvadászó megoldások jelentkeznek. A szövegkönyvtől eltérően a dunaparti jelenetbe új részeket iktattak be, olyan részeket, amelyek pusztán olcsó sikerre törek, s nemcsak az egész darab mondanivalója szempontjából feleslegesek, de önmagukban is értelmetlenek (például a lovasjáték).

Ebből a szempontból jó színészi alakításokat, elsősorban Sugár Mihály játékát, kell bírálnunk. Sugár Mihály kitűnő operettszínész, a szegedi közönség ismeri és szereti régebbi jó alakításaiért. Ebben a szerepben azonban — bár munkájával a figura mondanivalójának lényegét jól kifejezi — nem egyszer olcsó eszközökkel igyekezik sikert elérni. Egészen kirívóan mutatkozik ez meg a dunaparti színben, továbbá abban, hogy a szövegadta lehetőségeket, azt tudniillik, hogy németesen kell beszélnie magyarul, minduntalan, feleslegesen és sokszor bántóan a nevetés kiváltásának szolgálatába állítja. Egyébként a művészek munkája általában sikerült és jó teljesítmény. Különösen kiemelkedő Kovács Gyula munkájának szép eredménye. A tánc- és illemtánc alakját szemléletesen, egyszerű és izléses színészi eszközökkel mutatja be. Az előadás legjobb teljesítményét 6 nyújtotta. Domján Edit Krisztinka alakjának megformálásában nagyon jó munkát végzett. Kedves, egyszerű alakot formált a német lányból, akit a nézők már az első percekben a színpadra fogadnak. Iván Margit szép és kulturált hangja megérdemelten aratott sikert, színészi munkája azonban nem tudott felzárkózni ahhoz a teljesítményhez, amelyet énekekben nyújtott. Felszabadultabban, feloldottabban, átéltebben kellene játszania a határozottan megrajzolt figurát. Szoboszlai Dénes szerepét Katona András játszotta. Nem volt könnyű feladata, alakítása az előadás színvonalán mozgott. Bartók Julia Atmang grófnő szerepében neveltségessé és ellenszenvenessé tette a babonás öregasszonyt. Lakky József Xavér császári hadnagy szerepében jó színészi munkát végzett. A rövidebb szerepekben Pálffy György, Harmath Éva, Apor László, Tiszai József dicséretet érdemlő igyekezettel dolgoztak.

Az előadást Rubányi Vilmos vezényelte, a szép táncokat Mezey Károly tervezte és tanította be. A hangulatos díszleteket Sándor Sándor és Sándor Lajos tervezte.

Ökrös László

## A Tiszai József Magvető Könyvkiadó első kiadványai

Lódi Ferenc:

ERLELŐ ÉVEK (versek)

Mai magyar fiatal költőink közül kiemelkedik pártoshangú, művészi költészetével. Mai életünket megszólaltató lírája el tudja kerülni a sematikus költői megoldásokat, s a konvencionális képeket. Témaanyaga igen gazdag. A válogatás kiterjed a költő különféle alkalmaira írt legszebb verseire.

(Kb. 96 lap, fve 9 Ft.)

Móra Ferenc:

HANNIBÁL FÜLTÁMASZTÁSA

(Ünnepi Könyvhétre jelenik meg.)

Harminc esztendeje — 1924-ben — írta Móra ezt a regényét, a horthysta ellenforradalmi idők első esztendeinek mélysegesen megvető, kigúnyoló szatiráját. A regény érthetően nem jelenhetett meg akkor. Először 1949-ben látott napvilágot a Magyar Nemzet hasábjain. Kötetben most kaphatja először kezébe az olvasó. A frissen megírt mű cselekményét mindenütt át meg átszővi Móra nagyszerű emberábrázoló ereje, pompás elbeszélő, mesélő kedve, sajátosan jóízű humora, bölcsessége, élet- és emberszerete.

(Kb. 80 lap, kve 9,50 Ft.)

CSÜTÖRTÖKÖN 32 másodpercig tartó heves földrengés rázta meg a Colombia északi részében lévő Imbaubura és Chardi tartományokat, valamint az ország néhány déli területét. Az említett tartományokban számos lakóház összeomlott.

Abrahám Ambrus:

## A szovjet biológusok és a magyar biológiai kutatások

(3)  
Természetesen közben más biológiai érdeklődésű emberek is többször megfordultak nálunk, előadásokat tartottak akadémiái üléseken, kongresszusokon hozzászólhattak élettani és biológiai problémákhoz. Ilyen vonatkozásban többször megfordult nálunk G. K. Hruscov, a moszkvai kísérleti orvostudományi intézet kutatója, aki legutóbb a Magyar Tudományos Akadémia nagygyűlésén előadást tartott »A fehérvérsajt-faktorok szerepe a reparatív folyamatokban« és »A szarvasmarha kötőszövetének fajtabeli sajátosságai« címmel. Ugyanezen az ülésen előadást tartott A. A. Volohov »Az idegtevékenység fejlődésének törvényszerűsége az ontogenezisben« címmel. Az efféle előadások, amelyek természetesen sokszor és sok helyen mutatták be a szovjet biológiai kutatások eredményességét, a magyar részről hozzájuk fűződő hozzájárulásokkal együtt alkalmasságok voltak arra, hogy a szovjet kollégákkal megbeszéléseket folytathassunk és a módszerek és tapasztalatok átadásával egymás kutatásait előmozdíthassuk.

Hadd szóljak még Potapovról, a növényfiziológusról, aki három évet töltött Budapesten, s ez alatt növényfiziológiai iskolát teremtett. Potapovnak gyakorlati vonalon, tudománypolitikai vonalon és általában a biológiai tudományokat érintő kérdésekben igen sokat köszönhetünk. Mint az Oktatásügyi Minisztérium biológiai szakbizottságának tagja éveken keresztül sokszor ütem egyetértéssel. Munkájában, elvi és pedagógiai megnyilatkozásaiiban egyaránt komoly, értékes és jó szakembernek látom, akinek magyarországi tartózkodása sokat használt a magyar biológiának és a magyar biológusoknak.

De nemcsak azok a szovjet

biológusok voltak és vannak ma is hatással a magyar biológiai kutatásokra és a magasabbrendű biológiai oktatásra, akik nálunk jártak, hanem azok is, akiknek szellemi termékeit, főleg a Magyar Tudományos Akadémia és az Oktatásügyi Minisztérium anyagi segítségével nap-nap után alkalmunk van megismerni, s a magunk és a köz javára gyümölcsöztetni. Ilyen szovjet biológus nagyon sokat ismerünk. Messzire vezetne, ha ezek közül csak a hozzáam szakmai vonalon legközelebb állókkal akarnék is foglalkozni. Mégis meg fogok emlékezni egyesekről és pedig főleg azokról, akiket alkalmunk volt jobban megismerni, akik munkájuk révén, főleg azért, mert munkáik egyrésze magyar nyelven is megjelent, több oldalról kapcsolódott bele a magyar biológia problémáiba, úgy az oktatás terén, mint a kutatás vonalán.

Hadd említsem meg ezek közül Abrikosovot és társait, akiknek kétkötetes állattana valóban nagy segítség minden magyar biológiai oktatónak, akár egyetemi intézetből, akár alsóbbfokú iskolából van szó. Ugyanis Abrikosovnak és társainak a könyvében nemcsak a szükséges adatokat találja meg minden oktató, mondhatni a maguk teljességében, hanem gyakorlati vonatkozásban is igen sok hasznos szempontot talál, főleg olyat, amelyet közegészségügyi és mezőgazdasági vonalon úgy a magam, mint mások számára igen nagy haszonnal gyümölcsöztethet. A könyvet minden pedagógus számára ajánlom, mert ebben a ma állattani tanításához szükséges anyagtól modern formában és teljességben kapja. Külön érdeme ennek a gazdagon illusztrált és világosan megírt könyvnek az is, hogy benne az elmélet a legszorosabban

— Irodalmi est lesz hétfőn, fél 8-kor a Juhász Gyula Kultúrotthonban a TTIT-irodalmi est-sorozatának keretében. »Szolgásgázból szabadságba« címmel Vajtai István főiskolai docens tart előadást. Közreműködik Kormos Lajos, Miklósy György és Kaló Flórián, a szegedi Nemzeti Színház művészei.

— Domaszéken a zöldséiskolai úttörő szíjnyászó csoportja a János vitéz című háromfelvonásos daljátékot adja elő ma, vasárnap délután a kultúrotthonban. Az úttörők eredetileg a kulturális seregszemlére készültek a darabban, de az egyik szereplő balesete miatt nem vehettek részt a versenyen. A darab előadásából származó bevételt az úttörők nyári táborozására fordítják.

Sándorfalvi hírek

— 19-én, csütörtökön ünnepélyes DISZ-taggyűlésen kapják meg DISZ-tagkönyveiket azok az úttörők, akik jelentkeztek az ifjúsági szövetségbe.

— Ifjúsági béketalálkozó lesz 28-án, ahol külföldi vendégek is részt vesznek. A külföldi vendégeket — egy lengyel és egy kínai fiatal — este 7 órára várják a tanácskúza előtt az úttörők. Ezután a tanácselnök a falu történetéről, életéről beszél a külföldieknek. A vacsora után pedig fél 9-kor nagygyűlés lesz, Kucsera elvtárs, a DISZ Járási Bizottság titkára mond ünnepi beszédet. A beszéd után a házilipari szövetkezet DISZ-szervezete megajándékozza a külföldi fiatalokat, majd a gépállomás, az erdőgazdaság DISZ-szervezete, a községi DISZ-szervezet, a Rózsa Ferenc Termelői Szövetkezet és a Házilipari Szövetkezet népi együttese, valamint az általános iskolások énekkara ad kultúrműsort.

— Lidicei rózsakert akarnak létesíteni a sándorfalvi fiatalok a gépállomás udvarában. Úgy tervezik, hogy felkerik a járás és a megye valamennyi gépállomásának DISZ-szervezetét, járuljon hozzá néhány fő rózsával a rózsakert megvalósításához.

kapcsolódik a gyakorlati szempontokhoz.

Szépek, sok eredeti megállapítás tartalmaznak és összefoglaló fejezeteikben is rendkívül értékesek Zavarzinak, a neves neurohisztológusnak a munkái, amelyekből azonban nemcsak a neurohisztológus szól hozzánk, hanem egyúttal a kötőszöveti sejtfelépések jeles szakembere, aki mindkét kutatási területen sok maradandó értékkel szaporította a nemzetközi hisztológiai irodalmat. Különösen értékesek, ismeretek és elismertek Zavarzinak ama vizsgálatait, melyeket a rovarok érző idegrendszerére s a hasi ducok szerkezetére vonatkozólag végeztet.

Külön megemlékezés keretében foglalkozhatnánk azzal az óriási, szinte felbecsülhetetlen és felmérhetetlen hatással, amelyet a pavlovi tanoknak a megismerése jelentett és jelent ma is úgy általános biológiai, mint orvostudományi szempontból. Ezzel kapcsolatban természetesen szólni kellene a pavlovi fiziológiai iskola egyik legkiválóbb képviselőjéről, Bikovról és az ő tanítványairól, akiknek kutatásai nyomán szélesedtek, erősödtek és izmosodtak a pavlovi tanok, de arról is, hogy ezek ismerete kapcsán nálunk is komoly pavlovi kutató munka indult meg Pécsen, nemkülönben Szegeden.

A pavlovi tanoknak a terjedését és az elterjedését igen előnyösen megmozdította elő az is, hogy nemcsak a szovjet pavlovi kutatók jelentek meg időnként nálunk, hanem a mi hasonló területen működő kutatóink is felkeresték a hasonló irányban dolgozó szovjet kutató intézeteket, sőt vannak közöttünk olyanok is, akik hosszabb időt tölthettek a Szovjetunióban.

(Folytatjuk)